

Szentistvánbaksa,
Anyagnyerő hely.
Festett edény

**324. Szentes-Berekhát, Sáp-halom;
Szegevár, Sáp-halom
(KÖH 18069, 17811)
(Csongrád megye) R, Á**

A Szentes határának D-i részén lévő Sáp-halmon évtizedek óta pusztul mezőgazdasági művelés által egy Árpád-kori temető. 2011 tavaszán a kurgán D-i részét a korábbi évekhez képest magasabban szántották be, amivel a temető egy újabb részét bolygatták meg. Lakossági bejelentést követően május 17-én végeztünk leletmentést, ahol a szántás embercsontokat fordított ki. Két bolygatott sírt tártunk fel, ill. további három, teljesen elpusztított sír csontmaradványát szedtük össze. Az egyik sírban másodlagos helyzetben egy ezüst, S-végű karikaékszer volt.

A Kontra-tó K-i partján álló, feltehetően késő rézkori kurgán (hajdan kettős halom) és környéke a múlt század vége óta ismert lelőhely, mely ásatással, terepbejárással és talajszondázó furással egyaránt kutatott, ill. számos ajándékozás útján múzeumba került tárgy származik innen.

BALOGH CSILLA – TÜRK ATTILA

**325. Szentes-Kistőke, Veker-lapos 4., Héjja-tanya
(KÖH 58093)
(Csongrád megye) I**

2011. november 26-án tájérvényeti adatgyűjtés céljából a Szenteshez tartozó Kistőke határrészt kerestem fel, ahol a 0578/5, 0578/2 hrsz.-ú területeken elhelyezkedő, ismeretlen korú, névtelen halomhoz (kurgánhoz) is ellátogattam. Azonban sem

a halom, sem a közvetlen mellette álló Héjja-tanya nem volt már meg. 2011. december 2-án ellenőrzés céljából újból felkerestem a helyszínt.

Halmunk a mély fekvésű Veker-lapos É-i részének magaspartján állt. Az itt emelt másik hét halommal egy halomsort képezett, melyek végig a partvonalat követik. Tőle közvetlenül Ny-ra a Héjja-tanya feküdt, telkének sarka a halomra is felhúzódott, itt akácsor nőtt. Egyéb részeit szántották. A halom relatív magassága 1,2 m, tengerszint feletti magassága 86,2 m, átmérője 55×45 m.

Jelen állapot azt mutatja, hogy a halmot elhordták, helyét elplanírozták, a lábára felhúzódó akácsávot kivágták, a tanyát pedig lebontották. Elképzelhető, hogy a kurgánhoz tartozó alaptemetkezés még a földben van, a halom és a tanyatelek helyén azonban nagy mennyiségű trágyát tárolnak.

Magam 2005-ben, helyszíni szemle alkalmával jártam utoljára itt, ekkor a halmot még eredeti állapotában lehetett megfigyelni. Az interneten elérhető Google Föld program 2007 márciusában készült légi fotójának tanúsága szerint a tanya és udvara már lebontott (vagy bontás alatti) állapotban volt, valószínűleg a halmot is ekkor hordták el.

Sajnos a még meglévő halomról nem készült fényképfelvétel, az EOTr-térkép szintvonalai azonban jól kirajzolják alakját, valamint a 18–19. századi kézíratos térképek is hitelesen ábrázolják (bár nevét egyik sem tünteti fel).

A régészeti objektum és lelőhely elpusztítását a hivatalos szervezetek további intézkedés céljából bejelentettem.

BEDE ÁDÁM

**326. Szentgyörgyvár, Gyümölcsös (Felsőmánd „C”)
(KÖH 57144)****(Zala megye) B**

2011. március 30-án a 76-os sz. főút 8. szakaszához kapcsolódó új, szentgyörgyvári körforgalom K-i ága, a 7351 j. út bal oldala mellett, a vízkiváltás földmunkáival párhuzamosan végzett régészeti szakfelügyeletet az MNM NÖK, melynek során régészeti lelőhelyet észleltünk.

Az érintett területen a vízvezeték árkában 4 objektum profilja rajzolódott ki. A szürkésbarna betöltésű gödrökben talált kerámiatöredékek a bronzkorra datálhatók. A vízkiváltás földmunkájával érintett területen az objektumokat dokumentáltuk.

Megállapíthattuk, hogy a régészeti lelőhely kiterjedése Ny-i irányban nagyobb a korábbi terepbejáráskor tapasztaltaknál.

Munkatársak: Spolár Erika és Tóth Zoltán muzeológus asszisztensek.

TOKAI ZITA MÁRIA

327. Szentistvánbaksa, Anyagnyerő hely**(KÖH 77967)****(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Pa, U, Kk, Ú**

A lelőhely a község ÉK-i szélé fölött emelkedő domb oldalában, 160 m tszf. magasságban, enyhén lejtős területen, egykori és jelenlegi gyümölcsösök területén található. 2011. augusztus 3-án régészeti megfigyelés során került elő. Területéről a községet védő gát építéséhez szállítottak anyagot. A megelőző feltárást augusztus 17-től szeptember 14-ig végeztük, melynek során 2590 m²-en, 16 jelenséget tártunk fel.

Az AVK legkorábbi fázisához köthető település Ny-i szélé került elő. A régészeti jelenségek agyagkitermelő gödrök és elsődleges, ill. másodlagos helyzetű neolitikus rétegek voltak. A lelőhely rétegviszonyainak értelmezése a feltárást sokszor nehézséget okozott, mivel az évezredek alatt a domb geológiai és kultúrrétegei többször elmozdultak, egymásra csúsztak. Emiatt a neolitikus jelenségeket és rétegeket a legtöbb helyen félig vagy egészen jégkori agyagrétegek fedték be, melyekre újabb (különböző korú) kultúrrétegek halmozódtak.

Háznyomokat nem találtunk, az agyagkitermelő gödrökből azonban nagy mennyiségű leletanyag került elő. Az egyik komplexumba egy tűzben elpusztult ház omladékát töltötték, mely főleg igen nagy méretű házfaldarabokból állt. A leletek között két, piros és fehér festéssel díszített kisebb tapasztásdarab is található. Egy agyagkitermelőből a kedvező talajviszonyoknak és a nedves környezetnek köszönhetően igen nagy mennyiségű festett kerámia (*Az illusztrációt lásd a 168. oldalon!*) került napvilágra. Az AVK kezdeti időszakára jellemző egyszerű bekarcolt vonaldíszítés mellett az edényeken a fekete, sávokból felépített, kátrányos festést alkalmazták. E vékonyabb-vastagabb sávokból a bekarcolt díszítésnél bonyolultabb és dekoratívabb mintákat hoztak létre. A kétféle díszítésmódot gyakran egy edény felületén kombinálták. Ugyancsak a kedvező talajviszonyoknak tudható be a megmaradt állatsontok és kagylóhéjak nagy száma.

Szórványként néhány tiszadobi vagy kora bükki töredék is előkerült. Ezek valószínűleg a domb magasabb részein található későbbi településről másodlagosan jutottak a helyszínre.

Az S14 agyagkitermelő fölé halmozódott jégkori agyagrétegben egy paleolitikus pattintott kőeszközt is találtunk, mely Szolyák Péter meghatározása szerint északi tűzköből készült. A neolitikus rétegeket és jelenségeket helyenként beborító sötétszürke-fekete, agyagos földből kevés 16–17. századi kerámiatöredék is előkerült. A fenti leletek arra utalnak, hogy a domb magasabb térszínein más régészeti korszakok lelőhelyei is megtalálhatók.

A lelőhely feltehetően ÉÉK–DDNy-i irányú, pontos kiterjedését azonban a környező területek növényzeti fedettsége miatt nem lehetett megállapítani.

Munkatársak: Sáfrány Andrásné, Gyárfási József, Hajdú István, Nagy Zoltán, Páll Gergely

CSENGERI PIROSKA

328. Szentistvánbaksa, Kossuth utca 37.**(KÖH 90177)****(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Kk, Kú**

A község Ny-i szélén, a Hernádtól K-re fekvő lelőhelyet a porta tulajdonosa jelentette be 2011. augusztus 24-én. Ennek nyomán augusztus 30-án helyszíni szemlét végeztünk, amikor is a tulajdonos az általa gyűjtött nagy mennyiségű középső neolitikus (tiszadobi csoport) és késő középkori–kora újkori leletet a múzeumnak ajándékozta. A kerámiatöredékeket, pattintott kőveket és állatsontokat a 2010-es nagy árvíz után a háza alatti pince kiásása során találta. A szemle alkalmával a tulajdonos megmutatta a leletek előkerülésének helyét, a pince földfalait is. Megállapíthattuk, hogy a neolitikus leleteket kb. 150 cm-es fekete-sötétszürke iszap fedi, vagyis az újkőkori településnek valószínűleg nincs felszíni nyoma.

CSENGERI PIROSKA

329. Szerencs, Hajdú-rét**(KÖH 16801)****(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) R, B, LT, H, Ú**

A nyilvántartás szerint a lelőhely Szerencs belterületén található, ott, ahol a 3614 j. összekötőút (Kandó Kálmán u.) keresztezi a vasutat. A lelőhelyet Ny-ról a Rákóczi utca határolná, K-en és É-en a Szerencs-patak, D-en pedig a Kandó Kálmán utca.

A lelőhely pontos helyével kapcsolatban a tudományos közlemények az alábbi nagyon fontos információkat közlik: 1. Az első leletek az 1950-es években kerültek elő, amikor a sátorlajújhelyi műutat építették. 2. A leletek a Hajdú-rét K-i oldalán kerültek elő, ott, ahol egy dombot vágták ketté, ill. a dombból hordták el az út töltéséhez a földet. 3. A lelőhely a Szerencs-patakon átvezető gyaloghíd melletti ún. Vízháztól DK-re került elő.

Az első adat egyértelmű, már ez alapján is beláthatjuk, hogy a lelőhely rossz helyre van berajzolva. A 2. adat sem azonosítható a jelölt területtel, hiszen a lelőhely körvonala nem egy rét K-i oldalán van, és domb sincs annak partján. Nem ennyire egyértelmű a Vízház és a gyaloghíd értelmezése. Az ún. Vízház ugyanis a mai vasútállomás része, ma is álló műemléki jellegű épület. Ha a szerző szerint a lelőhely ettől DK-re van, akkor a most ÉK-re jelölt körvonal nem jól jelzi a lelőhely területét.